

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A TRANSZATLANTI PARTNERSÉG

- A két fél által közösen vallott értékek – a béke, biztonság, szabadság, jólét, emberi jogok, nemek közötti egyenlőség, multilateralizmus, jogállamiság és demokrácia – képezik az együttműködésük alapjait.
- Az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatok formális kezdete a Transzatlanti nyilatkozat aláírása (1990), majd az Új transzatlanti napirend (1995). Ezt megelőzően már az Európai Szén- és Acélközösségben is ült megfigyelő az USA részéről. 1954-től működik Washingtonban az Európai Bizottság delegációja, 1961-ben létrehozták az Egyesült Államok Európai Gazdasági Közösségekhez (mára az Európai Unióhoz) delegált misszióját Brüsszelben.
- Az EU külpolitikai stratégiai dokumentumaiban hangsúlyozza, hogy az Európa biztonsága és védelme nem képzelhető el szoros és sikeres transzatlanti partnerség nélkül.
- A kiegyensúlyozott partnerség érdekében az EU-nak egységes, önálló kül- és biztonságpolitikára van szüksége. A hatékony uniós külpolitikai érvényesülés és a stratégia autonómia összefüggései mára az EU külpolitikájával kapcsolatos gondolkodás középpontjában állnak.

A transzatlanti kapcsolatok megerősítését a 2021 július 1-én kezdődött szlovén elnökségi program kifejezett külpolitikai prioritásai között említi. Jelen Infojegyzet célja e transzatlanti partnerség múltjának, jelenének és lehetőségeinek rövid bemutatása.

Kezdetek

Az EU és az Egyesült Államok (USA) közötti párbeszéd a közösen vallott értékek és elvek mentén folyik. Az Európai Unió (EU) és az Egyesült Államok kapcsolatai formálisan ugyan a [Transzatlanti nyilatkozat](#) aláírásával (1990) kezdődtek, de a diplomáciai kapcsolatok kezdetei 1953-ig nyúlnak vissza, amikor az Egyesült Államok megfigyelőket küldött az Európai Szén- és Acélközösségbe. 1954-ben állították fel Washingtonban az [Európai Bizottság delegációját](#), 1961-ben pedig létrehozták az [Egyesült Államok Európai Gazdasági Közösségekhez \(mára az Európai Unióhoz\) delegált misszióját](#) Brüsszelben.

A [Transzatlanti nyilatkozat](#) és az öt évvel később elfogadott [Új transzatlanti napirend](#) (1995) aláírásával a felek elkötelezték magukat a rendszeres és több területet érintő politikai dialógus mellett. Az együttműködés kezdetben gazdasági, oktatási, tudományos és kulturális területekre összpontosított, majd az Új transzatlanti napirenddel mélyül tovább. A napirend négy fő célkitűzése a **béke, biztonság, demokrácia és a fejlődés** előmozdítása; válaszadás a **globális kihívásokra**; hozzájárulás a világkereskedelemhez és **szorosabb gazdasági kapcsolatokhoz**; és a két térség közötti **"hidak"** építése. A négy fő cél keretén belül a napirend részeként a felek elfogadták az [EU-USA közös akciótervet](#) (1995). A kapcsolatok elmélyítésére évente tartanak EU-USA csúcstalálkozókat az Egyesült Államok elnöke, az [Európai Bizottság](#) (EB) elnöke, az [Európai Unió Tanácsának](#) (Tanács) soros elnöke, illetve az EU [közös külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének](#) részvételével.

A fenti megállapodásokon túl számos bilaterális egyezmény született, melyek közül a legjelentősebbek megtalálhatóak az Egyesült Államok Európai Unióhoz delegált missziójának [oldalán](#).

A TRANSZATLANTI PARTNERSÉG AZ UNIÓS KÜLPOLITIKAI STRATÉGIÁBAN

Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiáját alapvetően a [Közös jövőkép, közös fellépés: erősebb Európa](#) című stratégiai dokumentum (2016) és ennek gyakorlati értékelését tartalmazó [Az EU kül- és biztonságpolitikára vonatkozó globális stratégiája a gyakorlatban – Az eltelt három év összegzése és a következő lépések](#) (2019) című jelentés

tartalmazza. E dokumentumok hangsúlyozzák, hogy az EU biztonsága, mint a külső tevékenységének prioritása és a **hitelesebb európai védelem** az Egyesült Államokkal fennálló **egész-séges transzatlanti partnerség** szempontjából is elengedhetetlenek. Az európai biztonsági menetrendet illetően az Egyesült Államok az EU legfontosabb partnere. Kiemeli a szorosabb együttműködés fontosságát a válságkezelés, a terrorizmus elleni küzdelem, a számítógépes bűnözés, a migráció, az energiaügy és az éghajlatváltozás területén tett intézkedések tekintetében.

A két fél közötti partnerség stratégiai jelentőségét a **Tanács** fontosnak tartotta újlag megerősíteni Joe Biden amerikai elnök megválasztását követően. Az eredményes transzatlanti partnerség nemcsak az EU, hanem nemzetközi szinten is a **béke, biztonság, szabadság, jólét, emberi jogok, a nemek közötti egyenlőség, multilateralizmus, jogállamiság és demokrácia** záloga. A stratégiai partnerség feltétele többek között az éghajlatváltozás elleni küzdelem és a klímasemlegesség megvalósításának, a gazdasági helyreállításnak, és a globális nonproliferációs, leszerelési és fegyverzetellenőrzési rendszer megszilárdításának ([Tanács sajtóközleménye, 2020. december 7.](#)).

A SIKERES PARTNERSÉG FELTÉTELEI

A kiegyensúlyozott partnerség egyenrangú partnereket feltételez. A fentebb említett két stratégiai dokumentum is felhívja a figyelmet arra, hogy az EU globális stratégiája, belső és külső biztonsága, stratégiai cselekvési kapacitásai az uniós belügyeknél kezdődnek. Az [Európai Parlament](#) (EP) A közös kül- és biztonságpolitika végrehajtásáról szóló 2020. évi éves jelentése ([P9_TA\(2021\)0012](#)) hangsúlyozza, hogy egy **erősebb, önállóbb, egészségesebb és asszertívabb** uniós kül- és biztonságpolitikára van szükség. Egy cselekvőképesebb Európának a következő szempontokat érdemes előtérbe helyezni ([EP DG EXPO, 2020](#)):

- megfelelő politika kidolgozása egy egyre határozottabb Kínával szemben;
- a transzatlanti kereskedelmi kapcsolatok minél nagyobb kihasználása;

- a [NATO](#)-hoz és a [WTO](#)-hoz hasonló multilaterális intézményekkel fenntartott kapcsolatokról eredő előnyök fenntartása;
- a dezinformáció és más hibrid fenyegetések elleni fellépés;
- az együttműködés fellendítése a klímaváltozás és globális egészségügyi problémák területén.

Kína esetében nehezebbé tehető a kérdést, hogy – bár az uniós és az amerikai értékek azonosak – a két félnek eltérőek a stratégiai érdekei a térségben (lásd a [2020-as Münchener Biztonságpolitikai Konferencián](#) elhangzott eltérő európai és amerikai vélemények Kínát illetően).

A **transzatlanti kereskedelem** fellendítése, valamint a **multilaterális intézményi kapcsolatok** erősítése és a szükséges intézményi reformok a COVID-19 okán válnak különösen aktuálissá. A világgazdaság visszaesése évekre határozza meg a transzatlanti kapcsolatokat és egyben olyan szintű kihívás elé állítja a feleket, melyre a II. világháború óta nem volt példa.

Az európai biztonsági környezet [értékelések szerint](#) rendkívül változékony, kiszámíthatatlan és a külső **fenyegetések** szempontjából sérülékeny. A tagállami széthúzás tovább nehezíti az egységes válaszokat, melyek hiányában a sikeres transzatlanti partnerség elképzelhetetlen.

A **globális egészségügyi kihívásokra** tekintettel újabb egészségbiztonsági rendelkezések helyett szükségesnek látszik az Egészségügyi Világszervezet ([WHO](#)) átfogó reformja az EU és az Egyesült Államok részéről ([EP DG EXPO, 2020](#)).

A **klímaváltozás** területén reménykeltő John Kerry, amerikai klímavédelmi különmegbízott és az EB vezetőinek márciusi [közös nyilatkozata](#) a klímaválság kezelésében vállalt kölcsönös elköteleződésről, illetve a legutóbbi [EU-USA csúcstalálkozó](#) klímavédelmi megállapodásai, többek között egy EU–USA éghajlatpolitikai munkacsoport létrehozásáról.

Stratégiai autonómia

A fenti szempontok gyakorlati megvalósulása megfelelő szintű ambíciót, stratégiai autonómiát és **közös stratégiai kultúrát** feltételez. Az EP említett éves jelentése felhívja a figyelmet az uniós stratégiai cselekvési kapacitások megerősítésére, szükség esetén önállóan is. Felszólítja az európai országokat, hogy fektessenek többet védelmi képességeikbe, állítsák vissza a NATO-n belüli felelősségvállalásaik egyensúlyát, és váljanak az Egyesült Államok egyenrangúbb partnerévé. Egy **egységes, stratégiaileg cselekvőképes, szuverén és autonóm EU** nem kizárólag Európa, hanem az USA érdeke is. Ellenkező esetben az EU-t gyengesége kiszolgáltatottá teszi ellenséges globális trendeknek, behatásoknak, populista narratíváknak és széthúzásoknak. Mindezek meggátolják annak lehetőségét, hogy az USA hatékony partnerévé váljon ([Grevi, 2020](#)). Stratégiai autonómia és a jövőbeni transzatlanti kötelék egy éremnek a két oldala ([Tocci, 2020](#)).

Az Egyesült Államoktól való biztonsági függés a stratégiai autonómia **konvencionális megközelítésének** fókuszja. A **globális megközelítés** ennél tágabb: az EU-nak azon képességére koncentrál, miként tudja előmozdítani a különböző nemzetközi politikákat értekei és érdekei mentén ([Helwig, 2020](#)). A különböző politikai területeken a stratégiai autonómia megvalósítása érdekében szükségelt lépésekről számos értékelés születik (például: [Leonard-Shapiro, 2020](#)). A stratégiai autonómiával kapcsolatos viták száma is jelzi a kérdés elsődleges fontosságát nemcsak a transzatlanti partnerség, hanem a globális biztonság szempontjából is (erről bővebben: [2021/30. Infojegyzet](#)).

A PARTNERSÉG ÚJ FEJEZETE

Joe Biden amerikai elnök beiktatása kapcsán Ursula von der Leyen, az EB elnöke megjegyezte, hogy Európa készen áll egy új kezdetre *"legrégebbi és legmegbízhatóbb barátjával"* ([Von der Leyen elnök beszéde, 2021. január 20.](#)). Az EB A globális változásra irányuló új EU–USA programjában ([JOIN\(2020\) 22 final](#))

az új kezdet vezérelveinek az alábbiakat jelöli meg:

- a transzatlanti partnerség keretében a globális közjavak előmozdítása, erősítve a multilateralizmust;
- a kollektív erők alkalmazása a felek közös érdekei mentén, a stratégiai prioritások eredményessége érdekében;
- a méltányosságot, a nyitottságot és a versenyt tiszteletben tartó megoldásokra való törekvés minden esetben.

A Biden-elnökség ideiglenes nemzetbiztonsági stratégiájának ([Interim National Security Strategic Guidance, 2021](#)) egyik legfontosabb különbsége az előző elnökség doktrínájához képest az ismételt elköteleződés a szövetségi rendszerek, partnerségek és nemzetközi együttműködések mellett ([Bildt, 2021](#)). Ez nem meglepő Biden 2019-es Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián elmondott [beszédét](#) ismérve.

Értékelések szerint jelen helyzetben, és tekintve a világrendet leginkább fenyegető Oroszország és Kína politikáját, az Egyesült Államoknak a hidegháború óta nem volt ennyire szüksége szövetségesekre ([Soare, 2020](#)). A transzatlanti szövetségi rendszer megerősítéséhez mindkét fél részéről erőfeszítések szükségesek. Washingtonnak egyértelművé kell tennie, milyen alapvető biztonsági érdekei fűződnek Európához és a NATO-hoz, illetve hangsúlyozni ezek iránti elköteleződését. Európának pedig érdemes átgondolni, milyen teendői vannak a költségek, katonai képességek és hozzájárulás tekintetében a biztonság- és védelempolitika területén. Ez utóbbit nehezíti a közös európai stratégiai kultúra hiánya és az uniós tagállamok közötti véleménykülönbség Európa védelme tekintetében ([Soare, 2020](#)).

Elemzések hangsúlyozzák, hogy a két fél közötti jövőbeni partnerség semmiképpen nem jelenti Donald Trump előző amerikai elnöksége és az EU közötti külkapcsolatok helyreállítását. A *status quo ante* helyett valóban átalakult **új partnerségre** van szükség ([Howorth, 2021](#); [Soare, 2020](#); [Barnes-Dacey et al, 2020](#)).

Az együttműködésben várhatóan a **kereskedelem, Kína, Oroszország és a NATO** jövője kapcsán merülnek fel nehézségek az eltérő stratégiai és gazdasági érdekek miatt ([Howorth, 2021](#)). A Külkapcsolatok Európai Tanácsának (ECFR) elemzése ([Barnes-Dacey et al, 2020](#)) a következő 10 pontos akciótervben látja az új partnerség sikerét:

- **egészségügy:** közös uniós kampány a WHO reformjáról a szervezet tagállamai elszámoltathatóságának (pl. járványügyi felkészültség ellenőrzése) növelése érdekében;
- **kereskedelem:** uniós javaslat a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezeten ([OECD](#)) belüli digitális adóról szóló kompromisszum támogatásáról;
- **biztonság:** az EU proaktív javaslata a transzatlanti biztonsághoz való hozzájárulás mértékéről;
- **éghajlatváltozás:** EB javaslatok kidolgozása az EU és az USA közös határátlépési CO₂ kiigazítási mechanizmusára vonatkozóan;
- **demokrácia és emberi jogok:** a két fél által közösen kidolgozandó demokratikus megújulás menetrendje;
- **Kína:** európai javaslat egy átfogó összefogásra, mely közös finanszírozást és támogatást tesz lehetővé;
- **Oroszország és a keleti szomszédság:** az EU partnerek Biden felé történő felajánlása egy Keleti Szomszédság Biztonsági Megállapodásra, kiegészítve a Három Tenger kezdeményezés új német beruházásait;

- **Közél-Kelet és Észak-Afrika:** európai erőforrások növelése az amerikai katonai jelenlét csökkentése érdekében;
- **Afrika:** közös keretrendszer kidolgozása pénzügyi, beruházási és hitelezés terén;
- **stratégiai szuverenitás:** Stratégiai Szuverenitás Munkacsoport létrehozása, melybe a tagállamok utazó nagyköveteket delegálhatnak.

2014 óta először, 2021. június 15-én Brüsszelben került sor **EU-USA közötti csúcstalálkozóra**, mely egy együttes nyilatkozatot elfogadásával zárult ([Towards a Renewed Transatlantic Partnership](#)). Ebben egyetértés született például a fenntartható és inkluzív globális helyreállítás előmozdításáról, a Párizsi Megállapodás megerősített végrehajtásáról, a multilaterális kereskedelmi rendszer fenntartásáról és reformjáról, geopolitikai, külpolitikai és biztonsági kérdésekről. A **szorosabb biztonsági és védelmi partnerség** szempontjából fontos lépés, hogy az EU felkérte az Egyesült Államokat, hogy csatlakozzon a katonai mobilitásra vonatkozó [PESCO](#)-hoz (ld. Infojegyzet [2020/90](#)).

A találkozón bejelentették továbbá a Kereskedelmi és Technológiai Tanács ([TTC](#)) felállítását. A TTC első alkalommal Pittsburghban ülésezett 2021. szeptember 29-én. A felek ismételten megerősítették a TTC célkitűzéseit: a legfontosabb globális technológiai, gazdasági és kereskedelmi kérdések megközelítéseinek összehangolását, és a transzatlanti kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok elmélyítését ([Pittsburgh Statement](#)).

Források:

- Kende Tamás (szerk.): Bevezetés az Európai Unió politikáiba – Budapest, Wolters Kluwer, 2015.
- Josep Borrell Fontelles: [European foreign policy in times of Covid -19](#). – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021.
- München Security Report [2019](#), [2020](#), [2021](#).
- Simona R. Soare (szerk.): [Turning the tide: how to rescue transatlantic relations](#). EU Institute for Security Studies, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020.

Készítette: Soltész Katalin
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486